

Ans

Odins jakt.
Villarpaskot

Landskap: Småland Upptecknat av: O. Revander
Härad: Möbo Adress: M. Larsson
Socken: Stiklöv Berättat av: Franz Kibon
Uppteckningsår: 1931 Född år 1866 i Stiklöv

Uppteckningen rör Odins jakt. Villarpaskottet.

Ibland på våren brukar det komma stora skockar med en slags små fåglar, och de flyger så tätt, så de nästan lycker himlen. Det är särskilt i maj månad, senare tror jag aldrig jag sett dom. De ha ett slags gnällande läte, som påminner om fint hundskall, och då och då hörs små smällar, som de väl antagligen gör med vingarna. Sådana fågelskockar kallade de förr för Odins jakt, och det var farligt att råka ut för den, för om någon var under, när en sådan där smäll gick, fick de Villarpaskottet, d.v.s. de blev slappa och olustiga alldeles som när de blivit "gastakrysta" eller "råkat på nått!"

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Drängen som skrämdel elak bonde med att han hade makt med Hornper /pojkar klädde ut sig/

I Bokelund i Moheda församling fanns det för många år sen en bonde, som hette Johannes, och det var en elaker och gnidig karl. Mor tjänte hos honom som flicka, så hon kände väl till honom.

En gång hade han en dräng, men han blev tjeér ve'at, för han fick stiga opp så tidigt och tröska. Till sist beslöt han att skrämma bonden, och så sa han till honom:

"Jag ska styra om så Hornper kommer och ta er en morron."

Nu låg Bokelund inte så långt från Östanåkra garveri, och så talade drängen vid ett par pojkar, att de

skulle ta en oxhud med sej och gå till Bokelunds loge tidigt, innan hann och bonden hann komma ut. Jo, det var de med på. På den tiden flådde de oxar så både hornen och svansen hängde vid huden. En sådan tog pojkarna med sej, och sen gick de till logen och kröp in i huden och satte sej i ett hörne.

Om en stund kom bonden och drängen ut och begynte tröska. Men rätt som det var hejdade bonden sej och stirrade bort mot hörnet, där pojkarna satt. Sen viskades han till drängen:

"Sir du nå'et?"

"Näe," sa drängen och såg oskyldig ut, "det gör jag inte."

Ja, då började bonden på tröska igen. Men rätt som det var frågade han för andra gången:

"Sir du inget?"

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Näe," sa drängen, "vad menar husbond med det?"

Då började de tröska igen, men när bonden hade frågat för tredje gången och drängen nekat, sa bonden:

"Kom, vi går in."

När de kom in undrade käringen hur det kom sej, men bonden ville inget säga, för de trodde, att om de talade om det för de sina samma dag som de sett något, kunde de bli sjuka.

Men sen efter några dar sa bonden till sin käring:

"Det är bäst vi ä snälla vid vår dräng, för han har makt med själve Hornper."

- 5 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

M. J.

Uppteckningen rör

Den som hadetomten på sin gård, behövde inte va rädd för
att bli utan foder till kreaturen, för tomten drog till dem.
Men han drog bara ett halmstrå, men sen blev det hundratals,
när det kom in i ladan.

Tomten.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

A. J.

Uppteckningen rör Tomten får nya kläder.

I Banke kvarn fanns det en mjölnare som hette Nils, och han hade en tomte i kvarnen, som hjälpte honom med ett och annat. Men så tyckte möllaren, att tomten hade en bra dålig klädning, och därför tog han och gjorde i ordning en granner klädning, för han tyckte han hade gjort sej förtjänt av det. Men så ville han inte direkt hänvända sej till tomten, utan han la den fina klädningen på kvarnkaret. Tomten tog den mycket riktigt och skrudad e sej i den granna klädningen, men så sa han:

"Granner nu, inte sikta mer."

Sen ville han aldrig mer arbeta.

Ark

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

En spiritus droget till ägaren, av densamma pengar och flicker och vad som helst. De hade den i en liten ask, egentligen smöraskar, som de hade förr i tiden. "Här har jag en spiritus, och så länge jag har den, klarar jag mig, den drar till mig bå pengar och annat", kunde de säga.

Spiritus.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Anders Nilsson, Gyslätt, spökade sen han va död. Det var en morron han skildes från sin hustru för att gå bort på arbete. Han skulle broa. Men då slog han ihjäl sig, så på kvällen kom de hem med honom död. Och då var det det, att han hade så många trassliga affärer, ja inte ekonomiskt, utan andligt sett. Han hade levat i otukt, så han gick bort redigt som ett Satans barn, kan en säga. Efter hans död blev det sånt spökeri i otaliga år, så det var nåt alldeles obegripligt. När Anders gick bort hade han en stor rasker dräng, och han va glad vid matmor sin, så de gifte sig sen, men hon blev i alla fall havande, innan de ble gifta. Annars hade hon flera stora söner

Gengångare.

förut, och hon va av hyggeligt folk. Emellertid så spöka det i långliga och många år efter gubbens död, och se han visa sig absolut som han sett ut. Förr kolade de mycket i skogarna. De hade sina kolmilor och så var det en liten hydda intill, där den som skulle vakta milan bodde. Och då var Kalle, det var drängen, ute och vakte, och då kom gubben, klädder med sin plattmossa och precis likadan som när han levde. Men han sa ingenting. Han visade sig tockså för en skraddare, Mossblad, Österhult, som var där i gården och sydde. Han tyckte precis som att det var nån som gick utanför väggen och böstade på väggen. Det var lik-som han slog med en dyna eller nåt, så det blev ett dovt dån. Och så höll det på och spöka, så läng^e/de låg vakna om kvällarna. Till och med att han visade sig för främmande, som var där. Att han visa sig för Kalle och de närmaste, kunde ju inte vara så märkvärdigt. - Sen så var det, jag tror det var Kyrkväktare Sjöberg i Lamhult, som skulle kunna med och visa bort sånt där. Och troligtvis att han också var där och gjorde det. Sen levde hon och Kalle ihop länge, och Kalle lever än, fast han är gammal, omkring 100 år.

- 10 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

B. 2

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Det var olycksbringande att hitta pengar, det skulle
betyda förlust, tror jag närapå.

Om man drömde om pengar betydde det försmädelse.

Tro om pengar.

S: a

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Jag har hört talas om, att de skulle gå ut skära tors-
dagsmorrön, ställa sig på en hög sten och skrika nåt och sen
så skulle de ropa: "Så långt som detta ropet höres, är sanket
mitt". Det var väl huvudsakligen fruntimmer, som hade sånt för
sig. De skulle va litet häxaktiga, det förstås.

Ta sanket

skärtorsdag.

- 12
ACC. NR. 3077

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Olle Carlsson*
Härad: *Ulfö* Adress: *Martin Carlsson*
Söcken: *Stånsjö* Berättat av: *Franz Nilsson*
Uppteckningsår: *1881* Född år *1866* i *Färshult*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Om kvacksalvaren Petter på Häradsskogen.

Petter på Häradsskogen! Ja, honom känner jag väl. Vi bodde tillsammans i tio år, för jag arrenderade gården Ideberg eller Häradsskogen, som det också kallas, utav honom. Han hade själv brukat den förut, men sen arrenderade han då bort den å gick i bygden å fnaskade å botade både folk och kreatur. De sökte honom ända nere ifrån Voxtorp, å sen Mistelås och Rydaholm och Gällaryd och långt ifrån och där hölls han mest för en Gud. En gång kom det hem en gammeldräng och skulle söka honom, och då satt Petter inne hos oss i stugan.

"Har inte herr doktorn nåt särskilt mottagningsrum?"

Skriv endast på denna sida!

*Foto av stugan
i Häradsskogen.*

sa han, och då kan veta var det att fnaska å inåt kammaren,
å där hade vi vävstolen å framstökat. Men det....

Petter kunde inte skriva, utan när han ordinerade
något närde sökte honom hemma, så fick jag alltid skriva vad
de skulle köpa, och så fick jag halva avgiften. Han brukade
inte ta mer än en 50-öring eller så där. Det var väl ett
tjugutal olika sorter han ordinerade, för det var Ettra, bittra
rabarber, Escensia dulsia, Elva manna styrka och tolvmanna
kraft-pulver, Opodelledog, Hjärtstyrkande droppar, Magstyrkande
droppar, Hoffmans droppar och Nervdroppar samt De fyra slagen
/en blandning av de fyra förutnämnda dropparna/, o.s.v.

Flickor, som var "på det viset" brukade söka

honom för att bli av med fostret, men om han kunde göra nåt i den vägen, det har jag ingen vetskap om. Annars hade de ju för sej, att lillfingerådran på något sätt stod i förbindelse med fostret, och att de kunde komma åt det genom att öppna på den, men det gjorde då inte Petter så jag såg det.

En lördagskväll kom det opp ettlfruntimmer - ja, jag kände henne väl, för hon var lärarinna inte så långt ifrån - och hon var så fin och elegant, och så ville hon då tala med Petter. Hon kom vid 8-tiden på kvällen, och det var ett sådant Herrans yreväder, så hon måste stanna över natten. Hustrun och jag gick åt lagärn, och då hade

hon spänt ihop och talat med Petter om det dära. Men sen på morron sa hon till hustru min:

"Han kan inget gubben."

Nu hade han då en tjiyvanes bra trut te prata, så det var många som trodde honom. Men annars var han då inte så dummer, särskilt med kreatur, och på den tiden jag lärde känna honom, hade han praktiserat en 30,40 år, så något skulle han väl lärt sej. De sökte honom i Hökaboda för en ko, och när han då hade undersökt henne och hört på hjärtslagen och vad det var han gjorde, sa han:

"Lungan är växen fast ve tre rev."

Och det stämde precis, för far köpte den där kon och

slaktade henne, och det var precis som Petter hade sagt.

Men brännvin det tyckte han om, och han måste va halvfull för att kunna göra något. När han kom till ett ställe, frågade han alltid:

"Har du nå't starkt, here?" Han talade lite grand i näsan. Så låtsade han, att han skulle ha det till korna, men han drack opp åtminstone hälften själv. Ibland ordinerade han örter, som växte ute på marken. När kreaturen hade blodgång, brukade han ordinera en slags båga, gula blommor, som han kallade blodrot, och så saltsyra.

"Men då ska du komma ihåg, here, att sen ska du ge dom mö'e smör å fett, å sen ska de ha ett par kappar malt å rågmjölsvälling, å då ska du koka å ge dom många dar efteråt."

På den tiden fanns det de som bor-rade hål i tröskeln eller väggen och la in något gift, som de kallade "makorja", och sen slog de en plugg i hålet. Det var visst arsenik, och man fick inte köpa det på apoteket utan recept, men det gick lumpgubbar och sådana dära som hade det i lönndom och sålde för dyrt pris.

En gång mötte han en gubbe oppe ifrån Bergs socken som jämrade sej för att han var så slaker i kroppen.

"Jaså, du here," sa Petter, "ja, då ska du ta lite elva-manna-styrka och tolv-manna-kraftpulver, så blir du bra."

"Ja, jag kunde tro jag behövde det," sa gubben, för jag har känt me så slanki' i hele kroppen."

På den tiden hade de inga barnmorskor, utan då var det gummor, som de kallade för "joragummor" som hjälpte till, när ett barn föddes. Men så sa Petter:

"Dä behövde de inte gå efter några joragumner, för jag vet så väl hôvet dä vetter mä dä, så dä reder jag lika bra."

Men det var då inga fruntimner som anli tade honom när de skulle föda.

En gång kom det en pia, och till henne ordinerade han "de fyra slagen," 25 öre av vart slag.

"Ja, men hjälper det?" jämrade hon sej.

"Ja, dä kan jag inte ansvara för," sa Petter, "men ta in'et."

Petter hade brukat gå årsgång, men det gjorde han inte de sista åren. Då låg han på soffan därhemma varje julafton och var full. När det då led fram på kvällen, brukade han säga:

"Nu ska ja 'sä' de here, att nu måste vi ut, för annars kommer dom å hämta me. Å vad du får se, så gåck bara rätt fram. Vi kommer å möta liktåg å allt möjligt, men gå bara mitt i vägen, så ä dä inte farligt. Ibland när jag ha va't ute å gått årsgång har det kommit stora sågstockar trillandes, men det är bara te hålla se mitt i vägen."

Så låg han å tjabade, men de sista åren gick han aldrig nånstans. Det var särskilt på ett ställe, som kallades "Svarta hól", för där skulle en gång en brudgum ha ridit ner sej. Där såg han mycken usselhet, och det var då så svart och

skunt där i skogen.

Petter gifte sej med en rediger människa. Hon hade ägt Rothässle gård, men så blev hon änka och så gifte hon sej med Petter, för han såg inte illa ut i sina bästa dar. Men de sympatiserade inte så länge ihop, för Petter gick till en annan, som bodde strax neranför Häradsskogen, och henne var han starkt förtjust i, den luringen. När han gick ner till sin frilla hade han ofta stoppat lommorna fulla med fläsk, som han gav henne, och det gjorde han mitt för ögonen på sin riktiga hustru.

Men så en vinterdag 1866 kom frillan upp till Petter och satte sej i köket och bakte våfflor vid hans spis, fast hans hustru var i samma rum. Då stände hon upp den däre psalmversen:

"Nu vill jag bryta opp,
nu vill jag hädan fara
och komma till det land,
där mig är gott att vara."

Och sen reste hon åt Amerika, för där hade hon flera
Men Petter satt kvar på stolen lika så lugnt som någon av oss
fullvuxna barn. Sen flyttade frillan till honom, men de gifte
sej aldrig. När hon sen dog, tog Petter till sej hennes dotter,
och med henne fick han en pojk, som han kallade Daniel, och
honom var han så danner med och hyddade honom, tills han blev
så stor så han kom ut. Ovanför spisen fanns en hylla, och där
brukade han lägga honom när han var liten, och så brukade han
säja: "Denne häne Danjela-strålen dä ska bli en sjöman."
Han lät värva sej till Karlsborg, men var det nu har blivit

av Danjela-strålen det vet jag inte.

Ja, så spådde han och läste folk i händerna. Men då måste han ha se lite brännvin. När han då var full kom flickorna och ville, att han skulle spå dom. Ja, då tog Petterthandén och tittade, och sen slabbade han på:

"Jaha, de här ränderna betyder sorg. Du får lov å akta de flicka. Fittan den blir ditt fördärv."

Eller också sa han:

"Ja, då kommer å gå bra för de. Du blir rikt gift flicka lilla, å får många barn," och på så sätt drog han på. Men han måste ha en 10 super innan han var riktigt i ordning. När han då blev riktigt livader, brukade han sätta munnen i fyrkant. Men jag tror det var den styve truten som gjorde det mesta.

Till en början hade Petter ett litet jordbruk, men när han arrenderat bort det till mig, gjorde han inget annat än for omkring i bygden och botade folk och fä. Det kunde de komma och hämta honom i skjuts lång nerifrån, och sen kanske jag inte såg honom på 20 dar. Han tog inte mycket betalt, sällan mer än en fentioöring, och den stoppade han in i ett papper och fjälade in överallt, så när han var död, hittade vi flera sådana där papperstussar med en slant inuti. För övrigt fjäskade han sej huvudsakligen till mat och brännvin. När han då var full, kunde han sjunga för flickorna, men det var för det mesta fula bitar. Petter på Häradsskogen dog 1900, och då var han väl bortåt åttio år gammal. Det var inte mycket han

lämnade efter sej. Bl.a. var det ett åderlättningsjärn. Det såg ut nästan som en hängelås och var till att spänna med en fjäder. Den placerades över en åder, och när man sen tryckte till, sprang där fram en liten stålspets och hackade hål på ådran. Så brukade han tala om en läkarebok som han hade, men vart den tog vägen vet jag inte.

En gång kom det hit en gammal dräng och sökte Petter. Han satt inne i vår stuga och var lite blyg, för han kom sej inte för att tala om sitt ärende när hustru min och jag hörde på. Men till sist kröp det då fram, och då hade han bräcket.

"Jaså, du here," sa Petter i sin vanliga näston, "då ä pissetygen. Kom ut här då, få vi se," och sen gick de ut åt kammarn. Drängen hade en flaska konjak med sej, för han visste väl, att Petter var bäst, när han fått lite i sej. Sen gick Petter opp på vinden efter fläsk och bröd. Jag gick ut åt kammarn jag också, för jag tänkte, jag skulle få mej en konjak. När jag kom in, satt drängen med byxorna nerdragna, men så skulle han dra opp dem.

"Ah, here, låt byxorna va," sa Petter, "då ä inte faligt."

Sen tittade han på bräcket, och så sa han:

"Du får lov resa ner te Värnamo och köpa dej ett bräckband, here. När du då kommer i i järnhandlen, ska du be få se på brockband, och då ska du ta tag i det med bägge händerna så här och sen ska du knycka te. Är det då såndet går, så kastar du det bara i en hög vid ena sidan, där de har trasiga bräckband, och sen ber du att du får ett nytt, för ett starkt måste du ha. Ser du here, detta är inte nåt farligt, för det växer bort."

En gång hade de skickat efter Petter från Furhult, och där skulle han slakta en ko. Men när han kom dit, var han så full, så han rädde inte med. Ja, då var det inget annat å göra än att leda in Petter åt kammarna, så han fick sova ruset av sej, men sen måste dom hämta någon annan, för Petter hade redan snärjt omkull kon på slaktbordet. Då tillkallde de en, som hette Anders Petters i Hagen, och han hade skjutmask. Men det var lögn att dettgick för honom. Det klickade gång på gång. Rätt som det var kom Petter raglande:

"Ah du here, försök och skjut i väggen, så kanske du lyckas."

Det gjorde han, och då brann skottet mycket riktigt av.

Men Petter var för full, så Anders Petter fick ta en yxa och hugga kon i nacken, som de brukade förr.

När de kom och sökte honom för kor, som inte kunde dröppja /idissla/, ordinerade han 9 sorters lungmossa, sådan som växer på träd, på marken, på berg o.s.v. Den skulle kokas och tillsättas med malt och ett par skålpund ister.

"Å vill du ta ett halvt skålpund linolja, så skadar dä inte," sa Petter.

Han menade, att han hade en läkarebok, men den såg jag aldrig. Han kallade henne "Vita fruan."

"Jag måste se efter i Vita fruan," kunde han säga.

3077

En gång satt Petter här i fönstret och lura. Rätt som det var, sa han:

"Nu kommer Lena i Skärsmo hit."

Jaha, hon kom in.

"Jaså jag träffade farbror Petter hemma äntligen," sa hon. "Jag är inte riktigt bra, är så sömnig och dåsig och konstig."

"Låt mej få söka på pulsen," sa Petter. Det gjorde han, och sen viskade han i örat på Lena:

"Ah, du Lena, du är inte ensam."

"Ja men käre Petter, jag är ju 51 år snart."

"Ja, det är detsamma, det är så ändå."

Då blev hon lessen.

"Inte behöver du bli lessen för det," sa Petter. "Det blir en dunderhere, ska jag säga dej och t.o.m. världsberöktad. Och mot dåsigheten ska du ha lite stinkande spiritus och det ska du lukta på, så piggar det upp dej. Förresten har jag hört att han ska bli nämndeman, Johan, och det hör till tjänsten att det ska bli en dunderhere."

Och en dunderpojk det blev det då, för det blev Karl F. Johansson i Lanhult, och han gör millionaffärer.

En gång kom Petter från Gällaryd, och det var sent på kvällen, men han väckte upp handlaⁿ i Åboda och bad att få köpa socker och kaffe och snus. När han då kom ut, så fick han en stor hund i sällskap. Petter gick där och lafsade och hunden följde efter. Men han tyckte inte rätt bra om den där hunden, utan gick in på Väseboda och väckte upp dem där, och så satt han en stund och pratade, men om hunden sa han inget. När han sen kom ut, kom hunden igen och följde honom hem. Men sen var Petter rätt tyst några dar. Annars var han då en bräker.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Åderlåtning var mycket vanlig förr. Den vanliga taxan var, att de skulle åderlåtas två gånger om året, höst och vår. Och det var både gubbar och käringar som lät åderlåta sig. Till Petter på Häradsskogen kom det många, och i Enehagen bodde det en gunna, som brukte utföra det, Lina tror jag hon hette. Ibland kunde det hända, att ådran gick upp igen. "Nämn bara mitt namn, då, så stannar det", brukade hon säga till dem.

Lina på Eneha-
gen, åderlåt-
ning.

- 33 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Leander Brann*
Härad: *Albo* Adress: *C. f.*
Socken: *Stettby* Berättat av: *x Frantz M. M. M. M.*
Uppteckningsår: *1886* Född år *1886* i *Stettby*

Uppteckningen rör Föreställningar om frimurare.

Frimurare.

Har herrarna hört, hövet de hade för sej i Småland om frimureriet? Det fanns en här och en där som var frimurare, och alla deras fotografier fanns på logen, trodde man. På en viss tid skulle de skaffa en kristen människa, jag minns inte om de sa att det var vart eller vartannat år, som sedan skulle skickas i väg till hednaländerna, Turkiet och vart det var. De skulle va slaktade och sönderstyckade och nedpackade i en tunna, och huvet skulle ligga överst med håret flätat och fint. Kunde de inte skaffa en människa inom utsatt tid, tog stormästaren i logen och stack en kniv i deras fotografi, och då dog den personen var han än befann sig. Det var därför så

~~så~~ många frimurare fick en hastiger död. Nämnden Salomon i Klasentorp dog så hastigt, och då sa de:

"Jaha, han har inte fått tag i nån att skicka."

Det var en som de kallade Pella here och han försvann så de fick aldrig reda på honom. Då trodde de, att frimurarna hade tagit honom. En ~~av~~ Jämfälle-jäntorna försvann, och då trodde de, att det var gå'et likadant för henne.

När någon skulle resa in till Växjö, brukade man varna dem:

"Nu måste du akta dej, så att inte frimurarna tar dej och skickar dej till hundturken. Om det kommer någon och ber dej gå med, så följ dem inte."

3077

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Var gubbarna inne på torget i Värje och sålde smör, och det kom en grebba och bad dem ta en smörspann - för de hade smöret i träspannar förr i tiden - och följa med hem, för frun ville köpa det, så var det många som inte vågade, för de trodde de kunde råka ut för frimurare.

Mana ormar.

De har för sej, att det finns en del, som kan mana ormar, eller åtminstone att det har funnits sådana. Ja, det påstås, att Frans Elm i Väseboda kan den konsten, men hur mycket sanning det finns i det talet vet jag inte. Men om en sådan inte kunde slå en orm första gången, satte han bara ner en kniv i marken och bestämde tid, när ormen skulle komma dit. Men då gällde det för karlen att komma dit i tid, för det gällde döden för den som kom för sent, sa man.

Mana ormar.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

I Föreberg bodde en gubbe, som de kalla för Sven Bek.
Han hade ett litet ställe, som kunde föda varken häst eller ko,
men han hade en liten mager häst ändå. Men de fick komma med
vilka fina hästar som helst. När Sven Bek ville, så kunde han
spänna åstad med sin häst i en rasande fart, och de andra som
skulle ha de fina hästarna, blev ohjälpligen efter och kunde
knappt få fram sina hästar, som blev svettiga och matta.

Makt med
hästar.
Sven Bek.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör "Gamle majoren på Lamhult."

För många, många år sen var det en originell och sträng herre till Lamhults herrgård. Jag minns nu inte var han hette, men han kallades allmänt gamle majoren. Det berättas hundratals historier om honom. Han var rysligt sträng mot sina underhavande. En gång kom han på en dräng och en piga, som låg i famnen på varandra. Till straff lät han dem då ligga så en hel dag inför alla de andras asyn - han hade väl ett 30-tal torpare. Vid mattiderna var det en som bar till dem mat, och sen fick de lägga sej igen.

Det var ingen som vågade göra honom emot,

för då tog han in honom på ett rum, reglade dörren och basade på dem med käppen. Men så en gång var det en från Bjärknäs som tog råa på honom och klädde upp honom. Men det tyckte gamle majoren bara bra om, så honom bjöd han på mat och brännvin.

En gång var det någon, som inte kände igen gamle majoren utan dristade sej att fråga honom om vägen. Men den kraken gick han då så illa åt, så han höll på ta döpa honom. Jag minns inte allt vad han gjorde, men bl. a. högg han honom i nacken och släpade honom med sej. Rätt som det var "lytte" han honom i håret och sa:

"Där ser du ett träd, men där ska du inte opp!"

Sen slängde han i väg honom åt sidan.

"Ser du vägen till höger där?" sa han, "men dit ska du inte gå," och sen var det till att slänga över honom på andra sidan.

En morgon på vintern, fick han se en av sina drängar komma och slå kana på vägen, för det hade frusit glansis under natten. Då gick han till honom och sa:

"Du är visst glad vid att slå kana," och sen fick han inte göra annat än slå kana hela dan.

En torpare lät fiskbenen ligga på bordet en gång när han åt fisk. Då lät han honom va tills han hade slutat, men sen tvingade han honom att äta opp benen också.

Sin hustru stal han från Aneboda. Ja, det kan väl hända att hon var med på det, fast hennes make var emot. Sen var hon på Lamhult i hela sitt liv, så hon var aldrig hemma på Aneboda och hälsade på, fast det inte ligger långt ifrån.

En gång hade han alla torparekärningarna att ställa upp sej i en rad alldeles nakna och sen böjat seje främ, så att de endast visade ändan. Sen sa han till torparna, att den som kunde känna igen sin käring bakifrån skulle få en tunna råg. Då var det en av torparna som tog och lappade till en käring i ändan och sa:

"Det här ä' mi'!"

3077

"Nä du, det gillas inte," sa gamle majoren, "för hon har ett vådeldsmärke i ändan"

Men sen var det en annan som gissade rätt, så han fick då en tunna råg.

Ja, det berättas många mer historier om gamle majoren på Lamhult, men jag kommer inte ihåg dom. Han var alldeles som en liten kung.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Landskap: Sm Upptecknat av: Alf Linder
Härad: Alf Adress: _____
Socken: Höglunda Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

Uppteckningen rör När Gamle-Jösse ringde samman till gudstjänst.

Gamle-Jösse kalla de en morsker karl i Åboda. Han var förresten min morfar. Så var det det, att sammanringningen om söndagarna inte sköttes av särskilda ringare förr som nu, utan det turades om. Så lystes det på söndagen före, att nästa söndag var det Åbodas tur. Och Jöns han ringde klockan 10, fast prästen ännu inte kommit ner. Sen gav prästen honom en uppsträckning i sakristian efteråt.

"Varför ringde fader Jöns, innan jag kom", sa han.

"Om jag inte missminner mig", sa Jöns, "så lystes det på vid tjänsten i dag åtta dagar sen, att det skulle bli klockan 10, och då ringade jag, och om det är så att han inte vill stanna här, så få vi allt karl för numret."

ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Knalle-historier.

Knalle-histo-
rier.

När jag var en 6,7-år hörde jag en gubbe nere i Banke som de kallade Rissla-Gödde, för han gjorde rissel eller sall, berätta en massa historier. Det kunde han sitta och berätta en 4,5 timmar varje kväll. Bl.a. berättade han följande knalle-historier.

En gång kom en knalle och gick ensam på en väg. Då fick han höra en orre spela, och så tyckte han att han sa:

Vad knallen tyck
te orren sa när
han spelade.

"Gör du inte bot och bättring så bränner jag opp dej!

Gör du inte bot och bättring så bränner jag opp dej!"

Rätt som det var blåste orren till som de brukar göra,

ett pösande läte.

"Å Harre Gu', nu tänner han på," skrek knallen, och sprang så fort benen bar.

Samu 12 27

En annan gång var det två knallar som var ute och gick. Då fick de se en ekorre, och så säger den ene till den andre:

"Vill du gå låna en kittel så ska jag ta ekorren, så ska vi koka'n."

Ja, den andre knallen gav sej iväg, och så skulle då den som stannade kvar ta ekorren. Han kröp opp i trädet, men då hoppade ekorren till ett annat träd.

När de båda knallarna skulle jaga en ekorre.

"Jaha," skrek knallen, " vågar du ditt lilla liv, så vågar jag mitt stora!" Därmed tog han sats och hoppade efter, men hamnade på en gårdsgård med sådan kraft, att en gårdsgårdstaver trängde genom ändan på honom, så han dog på fläcken. Rätt som det var, kom den andre och släpade en stor kittel efter sej. När han fick se kamraten sitta på gårdsgården med förvridet ansikte, sa han:

"Ja grina du, du ska nog få betala halva ska'en /skadan/ på kittlén."

A. 1250

En gång var det sju knallar som var ute och vandrade längs en sjö. Rätt som det var, blåste hatten av den ene och ut i vattnet. De funderade då länge på, hur de skulle få upp hatten, och slutligen hade en av dem kommit på en fin idé. Vid stranden växte det ett träd, som böjde sej ut över vattnet, och nu var knallens förslag, att han skulle ~~han~~ skulle krypa upp och hänga sej i armarna, och så skulle en ta tag i hans ben och en annan i den andres o.s.v. och då skulle nog den sjunde kunna få tag i hatten. Det gjorde de, men när alla knallarna hade hängt sej i benen på varandra, började det göra ont i händerna på den överste.

"Hala trä," sa han, "jag ska väl spotta i händerna och

När de sju
knallarna skul
le rädda hatte
som blåst i
vattnet.

ta bättre tag."

Det gjorde han, men då kan veta plumsade alla tre
dit. x

En gång kom det två knallar till ett ställe och bad
att få ligga där över natten. Ja, det skulle de få. Men så tänkte
drängarna på gården, att de skulle skoja med knallarna, och så sa
de till den:

"Det spökar här nere i li'en och vi törs sätta opp
med er, att ni inte törs gå oppför backen i kväll."

"Jo för all del," menade de på, "det är vi inte
rädda för." Jaha, det blev uppsats. Men så hade drängarna

När drängarna
skämtade med
knallarna.

gjort i ordning en tjärtunna med blånor, och den hade de överst på backen. Så skulle en dräng tända på och rulla iväg tunnan när knallarna kom. De marscherade i väg så käcka, men när de fick se tunnan komma rullande, sa den ene:

"Dä vete sjutton vad dä ä. Jag spr inger."

"Nä," sa den andre, "vi tar opp en psalm," och så började han sjunga: Vår Gud är oss en väldig borg.

"Ja, han får va hur väldig han vill," skrek den andre, "men nu springer jag." Ja, då sprang de bägge två.

En gång gick det två knallar utmed en väg.

Så blev de hungriga, och då satte sej den ene vid vägkanten

Knallen som
stal en
bunkakaka.

medan den andre gick till en gård, som låg ett stycke därifrån, för att köpa lite mat. När han kom in i förstugan, stod där en bunkakaka som vi säger eller en ostkaka, och den tog han och gick ut till kamraten. När de sen hade ätit, sa han till kamraten:

"Nu får du gå tillbaka, med bunken och tacka för pannkakan."

Ja, det gjorde den stackarn, men han fick då så mycket stryk, så hade han inte sprungit, hade de väl slagit ihjäl honom.

- 51 -
3077

Ullrich

R. Larsson

*Mr. Franz Mörner
född 1866 i Västergötland*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En kväll kom en knalle till en bonde och bad att få ligga över natten.

Bonden som lurade knallen.

"Ja, det ska du få," sa bonden, "om du lovar att stiga opp i morgon bittida kl. 4 och hjälpa mej tröska, tills det blir dager." Det lovade knallen, och sen fick han kvällsmat, och gick till sängs vid 11-tiden. När han hade sovit en halvtimme, drog bonden fram klockan till 4, och sen väckte han knallen. Han var ju bra sömrig, men eftersom han hade lovat, ville han inte bli liggande utan steg opp, fick frukost och följde med bonden ut på logen. Men när han hade tröskat några timmar, började han gå till dörren då och då för att se, om det inte skulle dagas. Till sist sa han till bonden:

Skriv endast på denna sida!

3077

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNE

"Det är väl så gott vi få en frukost till, om det aldrig
skulle dagas mer."

83-54
Campbell

9

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Bedrägeri vid smör handel.

När de förr i världen sålde smör, hade de det i träspannar. Men de som köpte opp, måste va så försiktiga, för det förekom många bedrägerier. Ibland hände det, att den som sålde smöret hade lagt en saltklump mitt i spannen eller potatis eller något. Det var en handlare oppe vid Varpet som sålde en spann smör till en jude, och i den spannen låg det en hel grytefot, men det rädde ju inte handlaren för, för han hade bara köpt opp det.

Här fanns en smörhandlare, som kallades Smördanjel, och om honom berättade de, att han hade ett stålborr, som han körde ner i smöret, och om det då var

trollsmör med i spannen, blev borret blodigt, men vad sanning det var i det talet vet jag inte. Men de som köpte ~~det~~ kunde också va illmariga, det vet jag ett exempel på. Det var en bonde som var inne i Växjö med smör. Han stod på torget, men så kom det en piga och bad, att han skulle följa med henne, för frun ville se på smöret. Ja, bonden följde med till porten, men längre tordes han inte gå, för han hade hört så mycket om frimurare och falluckor och sånt. Om en stund kom pigan ner med smöret och sa, att de inte skulle ha något. Men senare upptäckte han, att de hade välvt ur allt smöret och skurit bort en skiva på några kilo i bottnen, och sedan lagt i det igen, och eftersom spannen var vid-are opptill, sjönk smöret inte till bottnen utan ^{spannen} ~~sag~~ lika fullpackad ut som förut.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Om det arbete som ålåg en torpare under
säteri.

Det är obegripligt vad man fordrade mycket av sitt folk förr i världen. Som ett exempel vill jag tala om vad torparna under Aneboda säteri hade för skyldigheter, för det känner jag väl till.

För det första skulle de varje vecka göra 2 till 3 dagsverken, beroende på hur stora torpen var. Då höll man på från det solen gick upp tills hon gick ner. Jag hade en sväger som hette Farm och han var torpare på Aneboda. En morgon kom han lite efter det solen hade gått upp. Men då kom bonden, de kallade honom för Jonte, och pekade på solen:

"Ja, men du Farn, nu har solen redan gått upp: Detta tycker jag inte om. Du skulle ha va't här förr."

Han hade en dräng, som skulle va som rättare, och honom väckte hen alltid i soluppgången. Men så en gång kom han och skrek:

"Stig upp nu, för nu är solen oppe."

Det var hon emellertid inte, men drängen gick upp i alla fall. När han då hade arbetat en stund gick solen upp, men då sa drängen: ti

"I dag blir det allt varmt, husbond, för nu kommer det en sol te."

Men det var inte nog med dessa dagsverken. I bestämmelserna stod det, att torparna skulle så och ta vara

på linet, men det var inte bestämt huru mycket, så hade bonden velat så lin på hela gården hade de varit tvungna att sköta den. Då skulle de som sagt först så den, och så luka bort ogräset, sen ruska, kraka och ta hem det, och där skulle de repa å knypplet, breda den för rötning och ta opp den igen, torka det i bastan och sedan bryta, skäckta och häckla allt linet. Slutligen skulle de spinna en viss mängd.

För det tredje hade varje torp sina slätterängar, där de skulle slå och bärga allt höet.

För det fjärde hade de skörden. Då kunde Jonte säga:

"Jaha, nu i morgon får ni komma fyra från vart ställe."

En gång svarade min sväger honom:

"Det är omöjligt för oss att komma fyra, för Emma har

fått barn."

"Du hör väl vad jag säger," sa Jonte, "ni ska komma
fyra från vart ställe."

Ja, då var det att springa mest hela natten innan han
lyckades leja hjälp, som han själv fick betala. Det kunde
de sen få hålla på med en 4, 5 dar, ända tills de hade lyckat.

Ja, sen för det femte så var det potatisplockning,
och då kunde de få gå en tre, fyra från vart ställe, om så
erfordrades.

För det sjätte var det krösenaplockningen. Det skulle
de lämna en sex skäppor från ett torp, 5 från ett och två
från ett, allt efter storleken, och trots att det många år

3077

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

var så ont om krösen, så det var mest omöjligt att skrapa ihop tillräckligt många.

Slutligen skulle de lämna åenebär, fem skäppor från det torpet, en tunna från det och en och en halv från det, och det skulle de bära ner dom torra, rena och vackra.

Under alla tider som de var vid gården fick de själva hålla sig med mat. Det hände aldrig att de blev bjudna på en kopp kaffe eller något. På den tiden var det en 6,7 torp som hörde till Åneboda säteri, men nu är de lösköpta och gården är delad på tre gårdar.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör När Ola litens Anders skulle gifta sig.

Ola litens Anders skulle gifta sig med Jonas Nilssons dotter i Hässleberg. Han bodde under Flis-hult. Så gav han sig i väg till Slätthög och hade Mia med sig. När de kom fram, fnaskade han in till prästen, men Mia dröjde kvar lite och donade med hästen, för hon var ett kavat fruntimmer. Ja, Ola litens Anders står där och biter i mössesmacken, och när prästen kommer in, säger han:

"Gifta mej jag, gifta mej jag."

"Ja, men han har ju inget fruntimmer med sej," säger prästen.

"Jo, hon är ute och binder hästen," sä'r han.

3077

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Men Ola litens Anders kunde ingen giftesedel få, förrän de hade varit hemma efter intyg, att han var riktigt som han skulle å huvudets vägnar. Nu var han ju lite konstig, men han var inte tokig.

Ja, sedan blev de då vigda, och sen på kvällen skulle de då ligga tillsammans. Mia låg och vände och vred sej, och han flyttade sig allt närmare stocken eller allt längre utåt.

"Vad vill du, Mia, vill du ha en smörgås, Mia?" sa Anders.

Hon låg där bara och vred och skrubgade sej.

"Ä du sulten, Mia? Ska jag gå opp och hämta en smörgås te de, Mia," sa Anders.

Hur det gick sen, vet jag inte, men de somnade väl. Och detta det är sanning, det kan jag ta på min ed, för hans hustru talade om det för sina vänner. Han var då en riktig schåte, så jag förstår bara inte, att hon ville ha honom.

Landskap: Småland Upptecknat av: Alf G. G. G.Härad: Alf Adress: AlfSocken: Stenåker Berättat av: StenåkerUppteckningsår: 1931 Född år 1866 i StenåkerUppteckningen rör När Sven Johan skulle bort och stä' sig.

På 1850-talet skulle Maja i Väse-
boda, min mormor, skicka bort sin son, Sven Johan, att stä'
sej hos nämndeman i Rothässle. Så sår Maja till Sven Johan:

"Nu när du kommer dit, here, får du naturligtvis
mat, men då ska du inte äta opp allt vad du får, utan lämna
kvar lite."

På den tiden brukade de få mat på en tallrik,
en fjärdels hålkaka eller t.o.m. en tredjedels om det skul-
le va ordentligt, med smör på ena kanten och så fläsk, kokt
kött och en pannkakebit. Men så skulle man alltid krusa och
inte äta opp allt utan lämna kvar lite på tallriken. På den

3077

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tiden var det inte så vanligt med kaffe, men så hände det sej i
alla fall, att nämndemansmoran bjöd Sven Johan på mat och kaffe.
Ja, Sven Johan gjorde som Marja hade lärt honom, han åt opp
hälften av maten och drack ur hälften av kaffet, och resten satte
han fram på bordet.

"Nej, åt nu here," sa moran.

"Tack, nu orkar jag inte mer," sa Sven Johan.

"Ja, men kaffet måste du väl dricka ur," sa hon.

"Nehej, jag är så mätt, för jag åt så hiskeligt mycke
mat innan jag gick hemifrån," sa Sven Johan.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hur Springer fick sitt namn.

När ägaren till Rothässle sålde sin gård till en häradssdomare i Wegby, hade han skrivit i köpebrevet:

"Den mulbetsrätt, som möjligen kommer att falla till Rothässle förbehåller jag mig till evärdeligt ägo."

På den tiden var Häradsskogen häradssallmänning, men så hade bönderna, som bodde omkring, lagt in om att mot en viss skatt få för egen räkning bruka vissa delar av allmänningen, och det hade ännu inte beviljats vad Rothässle beträffar, men när bonden sålde det till häradssdomaren tänkte han, att om det beviljades, skulle han ha det område som undantag. Det beviljades också, men då försökte häradssdoma-

ren på Wegby göra honom rätten stridig. Det kom inför rätta, först vid häradstinget och sedan lagmanstinget och slutligen hänsköts målet till Göta hovrätt. Bonden på Rothässle skulle haft en del papper från häradsdomaren, men dem fick han först dagen innan målet skulle vara före i Jönköping, och då måste han vara närvarande för att inte förlora. I solakvällen kom han till Väseboda och gick in till min mormor och köpte sej en rågkaka och en fläskabit, och sen sprang han till Jönköping på natten. Hade han gått, hade han inte för det var 10 mil långt. hunnit dit. I Jönköping vann han målet, och när han kom hem, fick han namnet Springer. Hans ställe fick namnet Lilla Ideberg. Springer levde inte så länge efteråt, och hans hustru gifte sej med Petter på Häradsskogen, och nu bor jag där.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör De gamla Åboda-gubbarna.

När gårdarna här i Åboda låg tillsammans, hade de gemensam "sopedynga"/avträde/, som låg mitt emellan gårdarna. På höstkvällarna kunde det hända, att alla gubbarna satt där ute på stängen och resonerade.

"Där har du polstjärnan," sa en och pekade opp mot himlen.

"Det är så tusan heller," sa en annan.

"Är det inte polstjärnan, va?" tog den förste i. "Det är just jämt vad det är det, och där är ka'lavagnen."

"Det? Är det ka'lavagnen säger du? Nu pratar du skit," skrek den andre, och så rök de hop och slogs imman de hunnit knäppa byxorna.

- 67 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

K: g

Uppteckningen rör "Stå kyrkeplikt."

"Stå kyrke-
plikt.

Om någon hade förnämat en annan på något sätt, kunde han få "stå kyrkeplikt". Då kallades han in i sakristian efter tjänsten och där fick han stå till svars inför prästen, klockarn och kyrkorådet och göra avbön. En gång var det en bonde från Hössjö, som sagt om en annan, att han stulit, och det var sant. Men han fick i allälfall st kyrkeplikt, men när han då skulle göra avbön, la han till:

"Å dä lovar jag de, att om jag ser de stjåla aldrig så mycke', så ska jag inte sä' nå't."

- 68 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

B: A

Uppteckningen rör Jordälven.

Jordälven.

Jag har en svåger i Vagnsnäs, och där menar man, att jordälven går fram. Om man lägger sej på marken och lyss, så kan man höra den, säger de. När man grävde brunnar förr, var man väldigt rädd att träffa på jordälven.

"Dä vore gott vi inte komme på jor'älven," kunde man säga, "för då tar ho' ner oss."

Skulle det så illa gå, så jordälven kom opp, så fanns det bara ett sätt att hejda den, och det var att stoppa en fjäderbolster i hålet.

J. H.

Landskap: *Upptecknat av:*

Härad: *Adress:*

Socken: *Berättat av*

Uppteckningsår: *Född år* *i*

Uppteckningen rör

"Jaha, nu skaver det på julosten", kunde man säga, när
det snöade, och helst då, när den första snön kom på hösten.

Talesätt.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Försiktighetsåtgärder för barnsängskvinnor,
kyrktagning, "böta körkedörr"

När fruntimmerna hade fått barn, fick de inte gå utom dörren utan att ha stål på sej. Det ordinerade Petter på Häradsskogen bl.a. och det skulle de ha, ända tills de blivit tagna i körke. Ofta hade de en hästskoformad magnet, som de bundet i kjortelgjorden. All spilling eller avföring jag vill säj efter modern slogs ut inomhus, så det gick inte an att ha ut det under bar himel, för då kunde det gå illa. Det minns jag hemma i mitt hem. Far bröt opp en tilja i köks-golvet, och där skulle allt sådant stoppas ner, så mor fick inte gå ut på huset. Om de gick ut utan stål, trodde de, att de skulle råka illa ut för spökeri och onda andar, som flaxade

i lufta, och barnsängskvinnor var särskilt mottagliga för sänt.

Vanligen sex veckor efter det barnet blivit framfött skulle modern tas i körke, och det skedde alltid före tjänsten. Prästen skulle möta dom i kyrkedörren. Strax innanför fanns en liten pall, där de fick falla på knä, och där läste han en liten bön och räckte den handen. Sen gick de upp i helgedomen och tackade, för att allt hade gått lyckligt.

Hustrun brukade vanligen ha med sig ett stort kny-
ute med klädda karameller under ena armen och ett annat med
kringlor under den andra, och sen under tjänsten bjöds alla
som satt i samma bänk, och i bänken framför och i bänken bakom
på karameller och kringlor. Den dagen skulle deras karlar ha

höghatt och bära högtidsdräkt, dagen till ära. Det kallades att de var och löste igen sina kärinar⁹. Däbbrukade gubbarna va så nytra och glada, för sen på kvällen fick de klappa om käringen lite. Förut hade de inte fått vidröra henne, för om nästa barn föddes för tidigt, fick karlen "böta körkedörr", som det kallades. Det var 3 kronor.

Det var en karl som varit i lag med sin hustru innan hon blivit kyrktagen, men då barnet föddes för tidigt, kom fjärdingsmannen och krävde ut böterna. Men det är nu en 50, 60 år sen sådant skedde.

- 73 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J. a.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Om en havande kvinna såg en eldsvåda, hade de för sig,
att barnet fick en sån där röd kind.

Födelsemärke.

3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J: a

En karlaperson fick inte ha mössan på, då han gick in
i ett hem, där det fanns ett odöpt barn, ty då försvann mös-
san, och han fick inte fatt i den igen, förrän han gav barnet
en silverpeng.

Mössan

försvinner.

ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J:ne
6.11

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

De trodde förr, att en del personer kunde sätta ner flicker, så de inte ble gifta. Sjödalskan, som hon kallades, för att hon va gift med Sjödal. De bodde i Klasentorp. Sjödalskan kunde sätta ner flicker, så de inte fick några fästemen och inte blev till behag för några karlar. Och flickerna var då så rädda för att sätta sig emot henne, så det var nåt rysligt!

Sätta ner
flickor.

J. f.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Frans Johans hustru blev ormbiten en gång. Så kom vi till att tala om det vid ett tillfälle, när min mor ännu levde. "Men det var ju konstigt, att Augusta inte reste till lasarettet", sa min hustru. "Å, flicka lilla", svara mor, "det behövde hon inte, det läste Frans Johan bort själv."

Läsa bort
ormbett.

- 77 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Löfander
Härad: Albo Adress: härnäs församling
Socken: Slättby Berättat av: Frans Nilsson
Uppteckningsår: 1931 Född år 1866 i Fliskult

8:9

Uppteckningen rör Lägga brännvinsflaska t ill den döde.

Om det var nån död, som hade vatt redigt gla vid
brännvin, brukte de lägga till honom en flaska i kistan. På
Slätte kyrkogård hitta de ett skelett och en butelj, när de
grävde ny grav en gång. Den som grävde var en rå gök, så han
tog och reste opp skelettet och stoppa i det smörgås och
brännvin. "Du behöver väl lite, du med, för det är länge sen
du fick nåt". Men sen när han kom hem, blev han sjuk och fick
ingen levandes ro på hela natten.

219

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Bära liken till kyrkan.

Förr körde de inte liken till kyrkan, utan de bar dem, och det höll i sig även sen de fått ordentliga vägar. Inga-Lisas mormor, som bodde i Härlatorp, blev så lessen, när de börja köra liken. "Jaha", "nu kommer de nog och köra mig med", sa hon. "Nehej, mormor, vi ska bära Er", sa de till henne. Men i alla fall, så blev hon så på sistone, så hon brydde sig inte om hur de gjorde.

Johan på Berget, far till skomakarn i Åboda, sa en gång om vägen mellan Berget och Hökaboda: "Jag får lov och ansa om vägen hit till Hökaboda, för annars köra de nog katsingen så de rista liv i mig igen."

- 79 -
ACC. NR. 3077

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Alf Larander*
Härad: *Alfs* Adress: _____
Socken: *Ståthög* Berättat av: *Ther. Olfsson*
Uppteckningsår: *april 1931* Född år *1866* i *Ståthög*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M. a.

Uppteckningen rör Lämplig tid för sädd.

Lämplig tid
för sädd.

Skulle linet bli långt och kraftigt skulle det
sås på Karolina-dagen.

Lin.

Bondbönorna skulle sättas antingen den 7:e eller
den 9:e veckan, för annars blev det löss på dom.

Bondbönor.

Ärtorna skulle ovillkorligen sättas i ny. Satte
man dem i nedan blev det bara blommor, men inga baljor. Det
brukade faster på Höjden alltid säja.

Ärtor.

"Ah, det är bara barnsligheter," kunde jag säja,
"det har ingen betydelse."

"Det ska du inte säja mej, barn," sa faster, "för
jag har försökt båda delarna, så jag vet att det slår in."

3077

- 80 -

LUNDS UNIVERSITETIS
FOLKMINNESARKIV

Havren skulle sås i den 7:e veckan och kornet i den 5:e,
och sen fick det va hurudant väder som helst. Var det grant
14 dar tidigare, så det hade gått för sej, så gick det ändå
inte för sej, utan man måste vänta tills tiden kom. Så det
gick inte an att göra som skåningen:

Havre och
korn.

"Jag sådde kornet när det ingen vecka var," sa han,
"och det blev bra korn men inga ax."

Höstrågen skulle sås den 24 aug.

Höstråg.

- 81 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Mund

Uppteckningen rör Skörden.

Skörden.

I min ungdom tjänade jag hos Noak i Grönaberg, och han var så noga, att säden skars av nedanför understa leden på axen. "Amars gnöla kreaturen hela vintern efter den nedre le'en," sa Noak.

Albert Roenblad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Via

Landskap: Bohuslän Upptecknat av: M. S. Rosen

Härad: Alingsås Adress: _____

Socken: Stenåker Berättat av: Edvin Nilsson

Uppteckningsår: 1931 Född år 1866 i Stenåker

Uppteckningen rör Ej mala Thomasmässonatt.

Ej mala Tho-
masmässonatt.

Thomasmässonatt ville de gamle mjölnarna på inga villkor ha kvarnen i gång, för då var det något som gick oppför strömaen, och hade de då kvarnen i gång, bröts alltsamman sönder. Jag tror de kallte det för strömkarlen. Det var tre dagar före jul.

- 83 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hackat granris vid lagårn under julen.

På julafton skulle man strö hackat granris på framsidan av lagårn och på gödselstan. Där skulle det bredas särskilt jämt, för att man skulle få jämt och vackert korn. Det där låg i mej också. Jag minns en julafton hade jag fått lite för mycket sprit i mej, så jag kunde inte klara av det, men sen på juldagen grände det mej, och så fort det var söckendag, strödde jag ut granris, för se det var en skandal och inte ha det.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Julbrasan.

Julbrasan.

Till julabrasan skulle det alltid användas lövved. Om det eldades med grane, var det risk för att det smattrade ut gnistor på golvet, och det var inte bra, för dels var det eldfarligt, särskilt på den tiden de hade halm på golvet, och dels blev det brånax eller sot, som vi säger, i kornet vid kommande skörd.

brånax

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

N.a.

Uppteckningen rör

Julljuset ska brinna hela natten. Om det slocknade, skulle
nån dö i huset under det kommande året. Jag brukar iaktta den
seden än, att julljuset ska brinna julnatten. Och om det ska
va litet hyggeligt, ska man ha två ljus i varje fönster i stu-
gan. Det ska väl egentligen va till minne av Frälsarens födelse
den natten, som man låter ljus brinna.

Julljusen.

Olle Svanberg
Mauritz Svanberg

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: _____

Härad: Alster Adress: _____

Socken: Rättvik Berättat av: Thors Vikström

Uppteckningsår: 1931 Född år 1866 i Thorsvik, Rättvik

Ms

Uppteckningen rör Tranan bär ljus i säng.

Tranan bär
ljus i säng.

Vårfrudagsafton skulle vi lägga oss i solakvällen. Det dög inte att stanna oppe tills sol gått ner och inte heller fick vi tända ljus. "Tranan bär ljus i säng," hette det.

- 87 -
ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M. G.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Dymmelveckans dagar.

Dymmelveckans
dagar.

Dagarna i dymmelveckan kallades här i trakten:

svarta måndag

vita tisdag

dymmelonsdag

skära torsdag

långa fredag

stinnkakalördag

påskadagen.

M. L.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör "Stinnkakalördag"

"Stinnkaka-
lördag"

På stinnkakalördag eller påskafton skulle man alltid ha stinnkakor. De rördes till av kornmjöl, vattlen och salt och bakades på en särskild stinnkakalagg, en rund järnplatta med skaft. Den placerades över elden på en trefotaring, och sen slogs smeten på. När kakan skulle vändas, stack man under en trägrissla, och sen var det att vända den kvickt och akta sej, så att den inte hamnade i askan. De som skulle kunda vända skulle ha bra "hälane", d.v.s. gott humör.

"Dä fordras hälane te dä," brukade far säga.

Här intill bor en gammal gumma, som heter Tilda, och hon talade om, hur hon bakte stinnkakor en påsk, och så sa hon: "Men tror du inte Skam var mää, så han spräckte laggen på natten."

ACC. NR. 3077

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nic

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Midsommardagssed.

Midsommars-
dagssed.

På midsommardagen gick det inte an att
draga opp ett enda strå ur jorden. Varför vet jag inte direkt,
men det skulle inte va bra.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: *Otto Söderberg*
Härad: *Alfvs* Adress: _____
Socken: *Gärtholm* Berättat av *O. Söderberg*
Uppteckningsår: *1861* Född år *1866* i _____

Uppteckningen rör Veckoräkningen och räpparna.

Den gamla "vekeräkninga" använder vi än. 13:e "vekan" gick in på Wilhelma-dan, den 6 april, och sen kom den 12:e, 11:e o.s.v.

Året indelade de gamle i fyra räppar, den förste från juldagen till "Varfedan" /Vårfrudagen/, den andre till midsommardan, den tredje till Mickelsmässe / den 29 sept./ och den siste till jul igen.

"Nu är det jämt en räpp sen jul," kunde man säga. Eller om man frågade: "Hur gammal är pojken?" kunde de svara:

"Åh, han är tre räppar snart."

P. ra

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Genvädret.

Genväder.

Genvädret räknade de gamle ut i advent.

Jag tror att frostdagarna i advent skulle stämma med regnveckorna efter midsommar. Så hade de sina beräkningar på vinterbrötan, eller vintergatan.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

P. Katt

Uppteckningen rör Petter Katt.

Petter Katt.

När Petter Katt kastar sin hete sten i sjön
är det bäst låta bli att gå på isarna, för då tar det lika
hårt över som under, brukade man säga förr. Petter Katt var
den 22 febr.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

När jag börja slakta, gick det ju inte för sig att slakta hästar. Det kunde inte gå an på jor'an. För en 40 år sen ansågs det alldeles fördömmeligt. Men när jag börja slakta häst här för en 15, 20 år sen, så kom de och köpte för 25 öre kg. Det kom en bonde och köpte en fjärnpart, och sen kom det en skomakare och köpte en fjärnpart, och sen kom det en bonde och köpte en fjärnpart, och sen kom det en bonde till och köpte den sista fjärnparten.

Jonas i Banke eller Ressler-Jödden, som de kalla honom för att han tillverkade rissel, brukade slakta hästar. Han skulle göra det i hemlighet till en början, men sen började på

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Slakt.

Hästslakt:

Rackare.

och kalla honom rackare. När de skulle ha honom till att slakta en häst, måste de gå efter honom i självsta skumningen, och sen ledde de ut hästen i en avlägsen skog, där Ressler-Jödden stack hål med en kniv i bringan på hästen, så blodet sprutade, och där fick hästen stå och titta på, tills han stöp.

Men köttet tog de ju inte vara på förr, endast skinnet.

Ressler-Jödden brukade dränka kattungar och hundungar också, för det ansågs som rackaregöra likaväl som hästslakt. Det vet jag, att han var i Jonassons hustrus hem och gjorde, det vet jag. Där fick han en kaka rågbröd, och det bruka han alltid få nåt, där han var och slakta, så han tjäna mötet på det.

Om det var så det kom främmande, när de höll på att slakta, kunde de säga till dem t.ex.: "Ja, kära Anna-Britta, gå dit och dit och låna rumpedra't, för vi är alldeles tillreds att använda det nu." Det var väl mest små barn och gummer, de försökte lura på det sättet. Och de kunde va färdiga att springa en halvmil för att låna rumpedrat. Men när de kom till stället, så visste de ju om vad det var frågan om, så de tala om för dem, att de bara va lurade. Jag har bara hört talas om, att de brukte "låna rumpedra't", men jag har aldrig sett det, så det var före min tid.

Benen tog de vara på, några, och gjorde hårpilar av dem. I ena änden gjorde de kruser, så det blev alldeles som

Låna rumpedra't

Ben till hår-
pilar.

3077

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

en brosch eller så där.

Kägelben använde de till att slå med, när de flådde bort huden. Då behövde de inte nån kniv. Kägelbenen har ju knyler på änden, som det gick bra att slå där huden med.

Havande kvinnor borde ju inte vara närvarande vid slakt, ty då skulle det bli lyte på barnet. Men det har jag då visshet om att det inte betyder nåt, att de är med och ser på när de slaktar.

Kägelbenet
till att flå
med.

Havande kvin-
nor vid slakt.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

Register.

Odins jakt. Villarpaskottet	1
Drängen som skrämd elak bonde med att han hade makt med Hornper /pojkar klädde ut sig/	2
Tomten, drar till foder åt kreaturen	5
Tomten får nya kläder	6
Spiritus	7
Gengångare	8
Tro om pengar	10
Ta "sanket" skärtorsdag	11
Om kvacksalvaren Petter på Häradsskogen. Vad han ordinerade, fall ur hans "doktorsverksamhet",	

Petter som kreatursbotare och slaktare, hans familjeförhållanden, årgång o.s.v. m.m.	12
Lina på Enehagen, åderlåtning	32
Föreställningar om frimurarna	33
Mana ormar	36
Makt med hästar, Sven Bek	37
Historier om gamle majoren på Lamhult	38
När Gamle-Jösse ringde samman till gudstjänst	43
Knalle-historier. Vad knallen tyckte orren sa, när han spelade. När de båda knallarna skulle jaga en ekorre. De sju knallarna som skulle rädda hatten som blåst ut i vattnet. När drängarna skämtade	

med knallarna. Knallen som stal en bunkakaka.

När bönden lurade knallen	44
Bedrägeri vid smörhandel	53
Om det arbete som ålåg torpare under Aneboda säteri	55
När Ola litens Anders skulle gifta sig	60
När Sven Johan skulle bort och stä' sig	62
Hur Springer fick sitt namn	64
De gamla Åboda-gubbarna resonera på "sopedyngan".	66
"Stå kyrkeplikt", om någon förnärmad en annan ...	67
Jordälven	68
Talesätt	69

Försiktighetsåtgärder för barnsängskvinnor,	
kyrktagning, "böta körkedörr"	70
Födelsemärke	73
Mössan försvann för karl som kom in i hem, där det	
fanns ett odöpt barn	74
"Sätta ner" flickor	75
Läsa bort ormbett	76
Lägga brännvinsflaska i kistan till den döde	77
Bära liken till kyrkan	78
Lämplig tid för sådd, lin, bondbönor, ärtor,	
havre och korn, höstråg	79
Skörden	81

Ej mala Tomasmässenatt	82
Hackat granris vid lagårn under julen	83
Julbrasan	84
Julljusen	85
Tranan bär ljus i säng	86
Dymmelveckans dagar	87
"Stinnkakalördag"	88
Midsommardagssed	89
Veckoräkningen och räpparna	90
Genvädret	91
Petter Katt	92
Slakt: hästslakt, rackaren, låna rumpedra't, använd- ning av ben, havande kvinnor vid slakt	93
Register	97